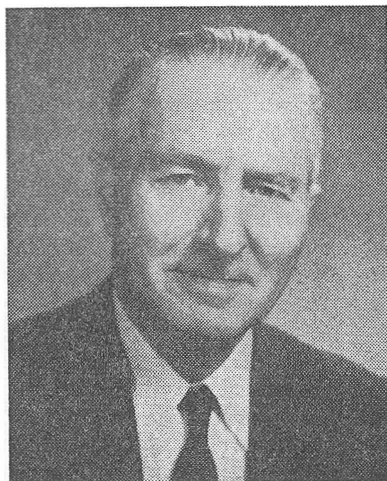

Михайло Ждан

ІВАН СТАВНИЧИЙ

(1891—1973)

Редактор Іван Ставничий (літ. псевд. Іван Радиславич) народився 6. VII. 1891 р. в Товстім, Заліщицького повіту. Батьки не послали його народної школи, але вчили його вдома при допомозі приватних учителів, між іншими вчив його деякий час початкуючий тоді поет Петро Карманський. У 1903 р. зачав він гімназійні студії, спершу у Львові в Академічній гімназії, але скоро перейшов до польської гімназії у Станиславові, яку закінчив у 1912 р. У цьому ж році зачав студії права, спершу на краківському, опісля на львівському університетах. Але не мертві букви законів, тільки живе українське слово й українська книжка полонили душу молодого студента.

Під час гімназійних студій він став одним з організаторів тайного «Артистичного гуртка» та співредактором учнівського журналу «Зірка», що гуртував біля себе таких учнів, як І. Труш, І. Німчук, О. Сорохтей, брати Корнило і Богдан Заклинські та Д. Вітовський. Першою його працею був переклад французької новели *Самота* Мопасана, друкований в місячнику *Бжозла* (ред. М. Угрин-Безгрішний). У 1908 р., Будучи учнем 7-мої кляси гімн., переложив Ставничий підручник Д. Гама *Фолькльор*, друкований спершу частинами в місячнику *Прапор* (1909 р.), а потім у 1911 р. перевиданий окремою книжкою з передмовою проф. З. Кузелі. Згодом його переклади друкувалися у журналах *Дзінко* (1910 р.), *Український Учитель* (1911 р.), *Ілюстрована Україна* (1913 р.), де друкувався переклад повісти Віктора Гюго «93-ій рік», врешті в бібліотеці *Діла* вийшов друком його переклад *Під тихими зорями* Кнута Гамсуна. У парі з його перекладницькою діяльністю, яку продовжував Іван Ставничий аж до смерті, йшла його редакторська і журналістична праця. У 1909 р. він редагував тижневик *Станиславівські Вісти*, за української влади він редагував офіційний тижневик *Повітової Української Національної Ради* в Станиславові, *Станиславівський Голос* і місячник *Пролом*, дописував до двотижне-

вика *Світ* (1926), був редактором екон. освітнього часопису *Фаховий Вістник* (1933). Також редагував безпартійний тижневик *Станиславівські Вісти* (1937), в 1941 р. був співробітником *Станиславівського Слова*. На еміграції дописував до *Краківських Вістей*, а в ЗДА до *Свободи й Америки*.

Серед невідрадних галицьких обставин І. Ставничий також присвятив себе видавничим справам. У 1934 р. Ставничий заснував видавництво «Універсальна бібліотека, в якому вийшов перший том *Кобзаря Т. Шевченка* за його редакцією. Побіч редакторської, журналістичної та перекладницької праці І. Ставничий часто вів мовну редакцію в різних українських виданнях.

Ми подали лише найважливіші фрагменти з тієї діяльності Покійника в тій надії, що докладну її картину в майбутньому відтворить перо компетентного журналіста. На цьому місці ми хотіли б підкреслити ще одну, рідку серед нашого громадянства, прикмету Покійника — любов до книжки і, в зв'язку з тим, його бібліотекарську діяльність. Почавши від гімназійних часів, Покійний побільшував свою бібліотеку, яка начислювала декілька тисяч томів. Про те, які прислуги віддавала вона його приятелям, свідчить лист одного з них, О. Сорохтея, пізнішого мистця-малюра, який в 1920-тих роках студіював в Краківській Академії Мистецтв. Він пише до Покійника, що задумує працювати над образом «Бій під Жовтими Водами»; для цієї ціллі йому необхідно мати історичний матеріал, який допоміг би йому простудіювати згадану подію. Тому просить Ставничого, щоб той позичив йому відповідні книжки.

Покійний посвячував також багато часу організації бібліотек «Прогресу». Отже ж цілком зрозуміло, що коли за першої большевицької окупації замовкло вільне українське слово, він працював у характері завідувача основного фонду і наукового каталогера обласної Бібліотеки в Станиславові. З приходом німців у 1941 р. Український Комітет назначив Покійника директором відновленої Бібліотеки ім. Т. Шевченка, яка начислювала біля 100.000 томів. Як директор бібліотеки, він був приступний і ввічливий та завжди служив своїми порадами тим, які користувалися бібліотечними фондами. Ось так про це згадує молодий український вчений проф. Ігор Каменецький: «Я з приємністю згадую мою першу з Вами стрічу в Станиславові і Станиславівську бібліотеку, яка причинилася багато в той час до поширення мого світогляду». Знаний письменник і поет Борис Шкандриї (псевдо: Бора) так пише: «... я зайшов до великої бібліотеки ім. Тараса Шевченка, в якій Ви працювали ... при Вашій допомозі я позичив кілька книжок підрадянських поетів і письменників, мистецьким словом яких я надзвичайно захопився. Краса українського слова, сила вислову та високохудожні образи, які запахли безмежними степами та їхнім буйним розмахом, так зачарували мою душу, що я став дуже серйозно цікавитись літературою, а навіть і сам почав дуже серйозно «залюцятись» до Музи. Жерцем цієї Музи я й тепер». Відповідальна праця Покійника була не на руку полякам. Наслідком до-

носу його арештувало гестапо. По виході з тюрми І. Ставничий переїхав до Кракова, де став співробітником «*Краківських Вістей*».

Воєнна хуртовина кинула Покійного разом з його сім'єю до табору переміщених осіб в Ашафенбургу. Там, використовуючи своє знання і досвід на пості голови Бібліотечної Комісії, І. Ставничий зорганізував таборову бібліотеку. Коли ж в 1949 р. прийшло до ліквідації табору, він передав книжки Українському Вільному Університетові. У письмі з підписами ректора Ю. Панейка і гол. секретаря В. Цюцюри до Покійника читаємо: «*Цим потверджуємо одержання одинадцяти скриньок книжок і преси... (понад 2.000 чисел) кол. Української Бібліотеки в Ашафенбурзі... маємо за честь скласти Вам... найщирішу подяку... за Вашу в цій справі ініціативу*».

Останнім етапом життєвої мандрівки Покійника став Клівленд, до якого він прибув з початком 1950 р. Не зважаючи на важку фізичну працю, І. Ставничий не кидав пера: редагував, виправляв мову і перекладав (в рукописах лишилось декілька його перекладів), а крім того даліше працював на суспільно-освітньому полі. Він був довголітнім головою місцевого Осередку Праці НТШ, діяльним членом управи т-ва «Рідна Школа», головою Центрального Комітету Станіславівщини та інших установ. Кожний, хто шукав за «білими кружками», міг їх знайти в бібліотеці редактора Ставничого. Д-р Ярослав Хмилевського, співавтор праці *Княжий Галич* у другому її виданні (1959 р.) пише: «*На терені цілої північної та південної Америки знайшовся тільки один екземпляр тієї праці в ред. Івана Ставничого з Клівленду, котрому на цьому місці складаю сердешну подяку за випозичення, як також справлення стилістичних і мовних недотязень*».

2-го жовтня 1973 р. невблагана судьба перетяла нитку трудолюбивого життя редактора Івана Ставничого. Його дружина, п. Михайлина, передала листування Покійника до Архіву Українського Історичного Товариства. В ньому знаходимо листи І. Крип'якевича, М. Кордуби, Б. Лепкого, К. Гриневичевої, К. Студинського, Д. Донцова, М. Яцкова, В. Дорошенка, В. Гнатюка та інших діячів. Велику частину приватної бібліотеки дружина Покійника передала до місцевого Архіву-Музею в Клівленді. Також до архіву УІТ Пані Ставничиха передала рукопис анонімного автора з першої половини XIX століття, в якому знаходимо цінні вістки про побутове життя українців у Галичині. Частина матеріалів з Архіву І. Ставничого буде друкowana на сторінках «Українського Історика».